

Al een kleine tien jaar proberen we, de Floristische werkgroep, zicht te krijgen op de soortskenmerken van Boshavikskruid (*Hieracium sabaudum*), in de veronderstelling dat inzicht in de ecologie en verspreiding daarna 'vanzelf' wel zullen volgen. Tot nu toe blijven we steken in problemen bij de herkenning van de soort, zodat het tijd wordt voor een tamelijk uitgebreide literatuurstudie.

Het geslacht *Hieracium* is notoir lastig. Omdat net als bij Paardebloem de soorten apomictisch (kunnen) zijn, zijn van veel soorten stabiele types bekend die als 'kleine soorten' beschreven zijn.

In onze omgeving komen voor:	frequentie	frequentie
	1980-1989	1990-1996
Oranje havikskruid (<i>H. aurantiacum</i>)	zeer zeldzaam	vrij zeldzaam
Muizenoor (<i>H. pilosella</i>)	zeer algemeen	zeer algemeen
Schermhavikskruid (<i>H. umbellatum</i>)	zeer algemeen	zeer algemeen
Dicht havikskruid (<i>H. vulgatum</i>)	minder algemeen	vrij zeldzaam
Stijf havikskruid (<i>H. laevigatum</i>)	zeer algemeen	zeer algemeen
Boshavikskruid (<i>H. sabaudum</i>)	vrij zeldzaam	vrij algemeen

De eerste twee soorten van het lijstje geven geen problemen met de herkenning: zij onderscheiden zich door de horizontale uitlopers en gaafrandige bladen, en onderling door de lichtgele lintbloemen in één hoofdje per bloeistengel (Muizenoor) en oranje lintbloemen in talrijke hoofdjes per bloeistengel (Oranje havikskruid).

Van de hoge havikskruiden zonder horizontale uitlopers (de laatste vier van het lijstje) heeft:

- Schermhavikskruid als enige smalle bladen (tot 10 mm breed), een (bij tot normale wasdom gekomen exemplaren) min of meer schermvormige bloeiwijze en buitenste omwindselbladen, die tijdens en na de bloei naar buiten gebogen of teruggekromd zijn;
- Dicht havikskruid groene wortelbladen en weinig brede (10 - 40 mm) stengelbladen (maximaal 4 en eventueel een paar kleinere schubachtige) als de plant bloeit;
- Stijf havikskruid zowel als Boshavikskruid tijdens de bloei geen groene rozet en veel brede stengelbladen, en dit zijn dus de soorten waar wij in het veld de problemen mee hebben.

De soortenbeschrijvingen in de Flora Europaea geven de volgende kenmerken:

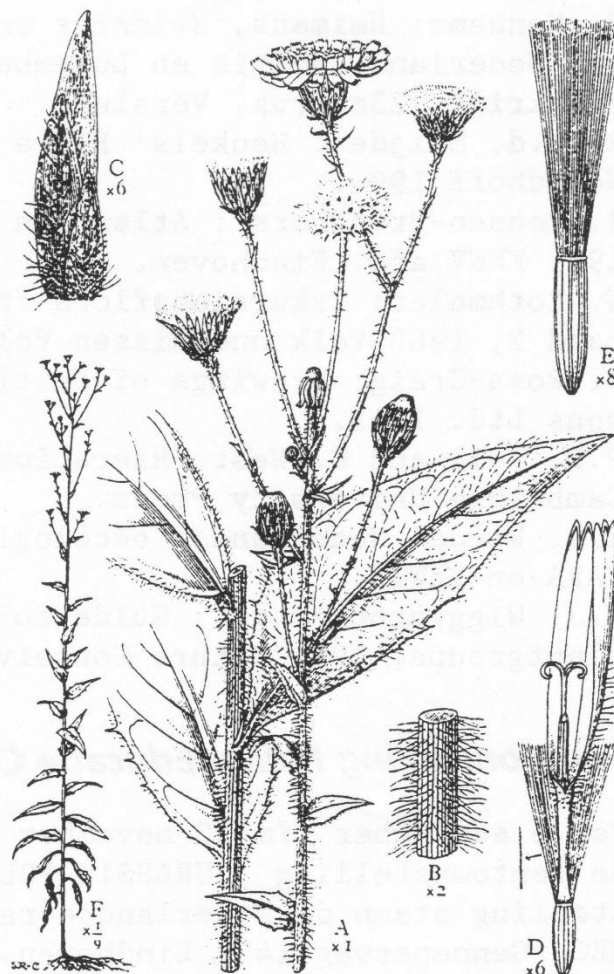
	<i>H. laevigatum</i>	<i>H. sabaudum</i>
stengel	30-100-(120) cm	(30)-50-100-(180) cm
stengelharen	onderaan: min of meer behaard met enkelvoudige klierloze haren bovenaan: gewoonlijk sterharen en soms enkele klier haren	onderaan min of meer behaard met sterharen bovenaan: talrijke enkelvoudige haren, geen klierharen
rozetbladen	snel verdord	snel verdord
stengelbladen	4 - 25 30-200 * 10-40 mm de onderste soms gesteeld de hogere soms gesteeld niet stengelomvattend	10 - 50 20-180 * 10-40 mm de onderste ± gesteeld de hogere zittend met afgeronde - hartvormige voet
hoofdjesstelen	met weinig tot veel sterharen meestal met enkele enkelvoudige, klierloze haren	met talrijke sterharen met weinig enkelvoudige, klierloze haren
omwindsel	9-12 * 6-12 mm	10-12 * 7-10mm
omwindselbladen	kaal of met stervormige klierharen en enkelvoudige klierloze haren	bijna kaal
stijlen		bleek, zelden geel.

Opvallend is dat in de beschrijving het door ons gebruikte kenmerk uit de Heukels' flora niet vermeld wordt: Boshavikskruid heeft - in tegenstelling tot Stijf havikskruid - haarachtige verlengingen op de tanden van de putjes van de bloemhoofdjesbodem. Wie dit wil zien, plukke een hoofdje van de soort,

halvere dit, verwijdere de bloemstructuren van het halve hoofdje en bekijk met een loupe het horizontale vlak van de bloembodem.

Stijf havikskruid (tekeningen uit S. Ross-Craig;

Bos havikskruid afgedrukt 0,7 * origineel)

Minstens zo opvallend is dat de nederlandstalige auteurs het bepaald oneens zijn met het 'bijna kaal' zijn van de omwindselbladen en de kleur van de stijl van Boshavikskruid. Zij onderscheiden de lastpakken onder andere door de zwartachtige stijlen en het door de talrijke klierharen zwart lijkende omwindsel van Boshavikskruid tegen de geel tot bruine stijlen en een omwindsel dat niet zwart lijkt van Stijf havikskruid.

Door Stella Ross-Craig wordt nog het volgende onderscheid gemaakt tussen de soorten: de omwindselbladen van Stijf havikskruid hebben een bleke rand en die van Boshavikskruid geen.

Waar ik na deze duik in de literatuur in geïnteresseerd ben, is of de extra kenmerken, rand van omwindselbladen, beharing aan de onderkant van de stengel en kleur van de stijlen, altijd gelden bij de havikskruiden met resp. zonder de haarachtige structuren op de bloemhoofdjesbodem.

Voor diegene die ook in de boekenkast gaat neuzen naar deze soorten geldt een klein advies: betrek - zoals het hoort - vooral de auteur in de soortnaam.

Gebruikte literatuur:

- Floristische werkgroep KNNV Eindhoven; streeplijsten 1990 t/m 1996.
- J.E. de Langhe et al.: Flora van België, het Groothertogdom Luxemburg, Noord-Frankrijk en aangrenzende gebieden, Patrimonium van de Nationale Plantentuin van België, 1983.
- J. Mennema: Heimans, Heinsius en Thijsse's Geïllustreerde Flora van Nederland, België en Luxemburg en aangrenzend Duitsland en Frankrijk, 23e druk, Versluys.
- R. v.d. Meijden: Heukels' Flora van Nederland, 22e druk, Wolters Noordhoff 1996.
- R. Rensen-Bronkhorst: Atlas van de flora van Eindhoven 1980-1989, 1993 KNNV afd. Eindhoven.
- W. Rothmaler: Exkursionsflora für die Gebiete der DDR und der BRD, Band 2, 1988 Volk und Wissen Volkseigener Verlag Berlin.

- S. Ross-Craig: Drawings of British plants, part XVIII, G. Bell and sons Ltd. 1963.
- P.D. Sell and C. West: Hieracium in Flora Europaea, volume 4, 1976 Cambridge University Press.
- E.J. Weeda: Nederlandse oecologische Flora, deel 4, 1991 IVN ism VARA en VEWIN.
- M.J. Wigginton et al.: Guide to the indentification of some difficult plantgroups, 1981 Nature Conservancy Council.